

Климович С., Мартос С. Аббревіація та словоскладання як способи творення молодіжних сленгізмів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2018. Випуск 32. С.88-94.

УДК 81'276.3

Світлана Климович

Світлана Мартос

(Херсон)

АБРЕВІАЦІЯ ТА СЛОВОСКЛАДАННЯ ЯК СПОСОБИ ТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНИХ СЛЕНГІЗМІВ

У статті проаналізований один із способів творення молодіжного сленгу – морфологічний, зокрема афіксація іменників-сленгізмів у субмові молоді. Актуальність дослідження зумовлена відсутністю ґрунтовних праць, присвячених явищам і процесам словотвору жаргонно-сленгових страт, автор зазначає, що субстандартний словотвір має цілий спектр своїх особливостей, не властивих іншим складникам національної мови, і виявляє активність словотвірних процесів. Стверджено, що єдиним засобом афіксації у зафіксованих сленгових іменниках є суфікс, а твірними основами постають як літературні, так і жаргонні. Особливістю афіксації у творенні ненормативної, некодифікованої, субстандартної лексики названо розмаїтий репертуар словотворчих засобів, серед них виділені такі, які непродуктивні або взагалі нефункціональні в літературній мові, як належність словотвору просторозмовної мови, арготичних систем тощо, а також спільні для літературної мови і молодіжного сленгу афікси. Відзначена у субмові молоді Херсона частотність моделей з пестливими та зменшено-пестливими суфіксами, що є загальною тенденцією українського жаргонізованого мовлення. Звернено увагу на різні несподівані узуальні елементи, які виконують словотвірну функцію в жаргонно-сленгових системах, зокрема форманти -ган, -бан, -фан, які є фонетико-символічними модифікаціями суфікса –ан, їх автор вважає штучними, специфічними для молодіжного сленгу. У статті схарактеризовано імітацію звучання іномовних слів засобами суфіксація, що є джерелом неологізації молодіжного сленгу, такі молодіжні

сленгізми виконують метамовну функцію, відтворюючи структуру іноземних мов, з якої «експортується» словотвірний тип, засвідчено, що за матеріалами херсонського молодіжного сленгу найбільша кількість таких сленгізмів імітує італійську мову, а також наведені приклади імітації іспанської, французької, німецької та інших мов.

Ключові слова: молодіжний сленг, спосіб творення, абрєвіація, основоскладання.

У сучасній українській мові помітним є поширення нелітературних елементів у всі сфери мовного буття, що в свою чергу викликає різні реакції в суспільстві. З одного боку, осуд і заперечення таких явищ, а з іншого боку – цікавість, бажання пізнати їхню природу, механізми і комунікативні можливості.

Наукові публікації останніх років засвідчують, що ситуація в українській лінгвістиці щодо вивчення жаргонно-сленгових систем змінюється: до наявних поодиноких розрізнених досліджень попередніх років долучено низку серйозних праць – від окремих невеличких статей до монографій і дисертацій. Ці праці виказують зростання кількості досліджень і формування в українській лінгвістиці особливої галузі – жаргонології. Однак ґрунтовних праць, присвячених процесам і явищам словотвору жаргонно-сленгових страт, його системності, немає. Це й зумовлює актуальність дослідження словотвірних процесів у молодіжному сленгу.

Словотвірні процеси у молодіжному сленгу протікають так само, як і в літературній мові, оскільки мовець об'єктивно спирається на базову мовну систему, включаючи загальноживану літературну лексику, і водночас колективний мовний розум постійно й неуклінно прагне до оновлення, до творчості, піддаючи «очудненню» різноманітні поняття й номінації на їх позначення.

Матеріал найменувань-похідних, виділених у молодіжному сленгу Херсона, дозволяє назвати низку особливостей словотворення в жаргонно-

сленгових системах і кодифікованій літературній мові, однією з яких є твірна основа слова. Словотвір у літературній мові передбачає використання в ролі мотивуючого слова лексем цієї підсистеми мови. У жаргонному словотворі функцію твірного може виконувати не лише жаргонізм, але й слова інших мовних підсистем. Твірними для одиниць молодіжного сленгу виступають лексичні одиниці літературної мови, діалектні, іншомовні, розмовні й лайливі слова, а також сленгізми будь-яких соціальних груп, носії яких контактують з молодіжним соціумом. Метою нашої статті є виявлення особливостей аббревіації та словоскладання як способів творення молодіжних сленгізмів.

У сучасній українській лінгвістиці аббревіатури як предмет вивчення виділяються серед інших досліджень. Помітними у вітчизняному мовознавстві працями, присвяченими проблемам аббревіатур, є праці Н. Клименко, М. Сердюка, К. Троня, А. Нелюби. Інноваційні процеси в аббревіації, особливості їх адаптації стали предметом вивчення у працях О. Стишова, Б. Ажнюка, Г. Віняр та ін. Навколо цього явища, визначення його статусу і наслідків існування у мові точаться суперечки, що зводяться до таких проблем: 1) визначення статусу аббревіатур (частинимовний, слівний/неслівний); 2) чи належать аббревіатури й абропроцеси до явищ словотвірних; 3) ономасіологічні основи аббревіації: номінативні/називальні чи інші ознаки скорочень; 4) що із мовних скорочень варто зараховувати до аббревіатур і класифікаційні ознаки аббревіатур; 5) доцільність аббревіатур, стилістичний і культуромовний аспекти тощо.

У контексті названих проблем сформувалися й сучасні напрямки дослідження аббревіації в українській лінгвістиці: структурні і класифікаційні ознаки аббревіатур; стилістичні, культуромовні особливості аббревіатур (аббревіатури у ЗМІ, аббревіатури в науковій термінології); аббревіатури у словотвірних процесах (відаббревіатурні похідні, відаббревіатурні словотворчі засоби і морфемні елементи); принатурення аббревіатур у мові (фонетичні, граматичні) тощо.

На жаль, в українській лінгвістиці немає системних праць, присвячених вивченню відабrevіатурних похідних у жаргонно-сленгових системах. Виняток становить стаття Т. Ілика [2], у якій автор досліджує роль абrevіатур у творенні комп'ютерного сленгу (предметом стали як самі абrevіатури, так і відабrevіатурні похідні – зі зміною семантики і без зміни семантики в похідному).

Молодь любить звертатися до абrevіатур: і створювати їх, і розшифровувати вже існуючі, причому, за нашими спостереження, у молодіжному сленгу Херсона останнє переважає. На жаль, серед утворень цієї групи більшість становлять відверті непристойності, обценізми, що не є жаргонізмами за суттю, тому аналізувати їх не будемо.

Поширене в молодіжному сленгк альтернативне, оригінальне розшифрування існуючих у літературній мові абrevіатур — деабrevіація. Емоція гумористичного виникає при зіткненні загальновідомого змісту абrevіатури і специфічного сленгового тлумачення, вони вироблені цілком свідомо й межують із грою слів, напр.: ДК 'дім культури' → *дика конюшня*; КПЗ 'кімната попереднього затримання' → *кімната приємних запахів* ('туалет'); ПМК 'пересувна механізована колона' → *поки мати кормить*; КСП 'клуб самодіяльної пісні' → *кабінет стратегічного призначення* ('туалет'); ХДУ 'Херсонський державний університет' → *хотів дістати учителя* (можлива мотивація: у минулому ХДУ — педагогічний ВНЗ); ПК 'персональний комп'ютер' → *повний кайф*; НЕП 'нова економічна політика' → *наведення елементарного порядку*; ПТУ 'професійно-технічне училище' → *поможі тупому учитися*; СПТУ 'спеціальне професійно-технічне училище' → *сільський притулок тупих учнів*. Останні два приклади виявлені під час анкетування студентської молоді м. Херсона, вони демонструють зневажливе ставлення до учнів професійно-технічних училищ, а також до сільської молоді: міська студентська молодь вважає їх нижчими за соціальним статусом.

У молодіжному сленгу спостерігаємо також явище абrevіації: статусу складноскорочених слів набувають загальноживані слова. Це збігається з

тенденцією розшифрування абревіатур у татуюванні злочинців (напр., *ЖУК* — *желаю удачных краж*, *ЗУБР* — *злые урки берегут рабов*). Зафіксовані такі приклади подібного «розшифрування» слів: *морг* → *місце остаточної реєстрації громадян*; *ідіот* → *ідеальний друг і офігенний товариш*; *лох* → *лучший отличник Херсона*. Останні два приклади з анкетування херсонських школярів. Звертає увагу певна несумісність розшифрування цих лексем. На нашу думку, семантика *лох* виходить із загальних сленгових пейоративних значень цієї лексеми й відображає ставлення школярів до відмінників. Абревіатура *ідіот*, швидше за все, зумовлена бажанням підлітків погратися словом, виявити власну оригінальну мовотворчість, «блиснути» слівцем перед однолітками.

Певна частина літературних абревіатур переосмислена у молодіжному сленгу, зокрема у шкільному жаргоні, який є складником молодіжного сленгу, напр.: *КДБ* 'комітет державної безпеки' → 'кабінет директора школи' (+ метафоризація); *ДНК* 'домінонуклеїнова кислота' → 'вчитель біології' (+ метонімія).

Необхідно відзначити й таке своєрідне явище у шкільному жаргоні, як розшифрування літер, якими позначені класи в школі — «А», «Б» і т.п. За нашими спостереженнями, навіть у межах однієї школи можуть співіснувати кілька подібних одиниць, переважають жаргонні пейоративні лексеми, напр.: *алкаші*, *альоші*, *бухарики*, *вальтонуті*, *гальмовані*, *гомики*, *децели*, *додіки* тощо.

Студентський сленг є невід'ємним складником молодіжного сленгу. У субмові студентів Херсона абревіатури утворені від назв навчальних предметів: *дума* 'ділова українська мова' (паронімія); *жабаде* 'безпека життєдіяльності' (БЖД, зближення з *жаба давить*); *патан* 'патологічна анатомія'; *матан* 'математичний аналіз'; *фізра* 'фізіологія рослин'; *фізра* 'фізкультура'; *фізрослуха* 'фізіологія рослин' (+ сленговий суфікс *-ух(а)*); найменувань видів навчальної діяльності: *кекеер* 'кваліфікаційна контрольна робота'; *кекезе* 'кваліфікаційне контрольне завдання'; назв студентів певних

факультетів: *фіфа* 'студентка факультету іноземної філології (ФІФ)', *фуфа* 'студентка факультету української філології (ФУФ)'.

Одним із способів творення елементів українського молодіжного сленгу є словоскладання, у результаті якого утворюються складні слова, поєднуючи дві або більше основи в єдине слово. У молодіжному сленгу Херсона представлене тільки словоскладання іменників, інших частин мови не виявлено. Найбільшими за кількістю складних слів є лексико-семантичні поля 'дискотека', 'частини тіла', 'найменування осіб', 'пияцтво'.

Мовотворчість херсонської молоді найбільше виявилася у творенні складних слів на позначення дискотеки (11 сленгізмів), що зумовлено актуальністю її в молодіжному середовищі. Ці слова поділяємо на три групи: 1) частина *диско* + дієслівні основи: *дискокрутка* ← *крутити*; *дископляски* ← *плясати* (вплив російської мови); *дискотопталки* ← *топтати*, *дискодригалка* ← *дригати*; 2) заміна першої частини + компонент *тека*: *бокотека* ← *бик*; *бикотека* ← *бик* (жаргонне *бик* 'хлопець з села'); 3) заміна обох частин: *гамнодавка* ← *гамно давити*; *костетруска* ← *кістками трусити*; *костітряска* ← *кістками трясти*; *булкотруска* ← *булками трясти*. Наведені приклади яскраво демонструють словотвірну й фонетичну варіативність молодіжного сленгу.

За кількістю зафіксованих одиниць другою є група складних слів на позначення частини тіла 'рот' (5 лексем). Перша частина цих іменників називає об'єкт дії (харчові продукти *бориц*, *хліб*, *пиріжок*), а друга є віддієслівним номеном зі значенням процесу споживання їжі: *борцохльобальник* ← *бориц хльобати*; *пирожкожувальник*, *пирожкожуватель* ← *пиріжок жувати*; *пирожкохавальник* ← *пиріжок хавати* (жаргонне *хавати* 'їсти, споживати їжу'); *хліботоптальник* ← *хліб топтати*.

Аналогічний склад (об'єкт—діяч) мають утворення зі значенням 'наркоман': *макоїд* ← *мак їсти*; *планокур* ← *план курити* (план 'цигарка з гашишем').

Свідомість молоді сприймає п'ятику, розпиття алкогольних напоїв як азартну гру. Іншомовний афіксоїд **-бол** творить складний іменник *бутильбол*. Засобом суфіксації (**-іст**) аналогічно до кодифікованої літературної мови утворені похідні на позначення діяча: *літерболіст*, *спиртболіст* 'алкоголік'. Паронімічна заміна частини *спорт* на *спирт* сприяла появі у молодіжному сленгу Херсона нового сленгізму *спиртсмен* 'алкоголік'. Уживаний переважно щодо виміру алкогольних напоїв сленгізм *грамомір* 'склянка' утворений поєднанням літературних *грам* + *міряти*.

Певну регулярну повторюваність у молодіжному сленгу виявляє англomовний компонент **-мен**. Якщо сленгізми *спиртсмен* 'алкоголік' і *паркмен* 'онаніст' (*парк* мотивована тим, що улюбленим місцем «діяльності» онаністів є парки, сквери) позначають осіб чоловічої статі, то шкільне *завучмен* 'завуч' уживане й щодо жінки.

Зафіксовані поодинокі випадки творення складних слів за допомогою інших запозичених компонентів, які подано в словниках як жаргонні, напр.: *топтобус* 'йти пішки' ← *топтати* (*йти*) + *бус* (*бус* 'автобус'); *трахобой* 'чоловік/хлопець з великою сексуальною потенцією' ← *трахати* + *бой* (жаргонне *трахати* 'здійснювати статевий акт з кимсь'; *бой* 'юнак, хлопець'). Щодо останнього прикладу, то зауважимо, що корінь *трах-* виявляє продуктивність у молодіжному сленгу на позначення 'секс, статевий акт'.

З метою підсилення пейоративного значення в молодіжному сленгу Херсона утворені складні слова поєднанням двох іменників, які вже мають негативну оцінку, напр.: *децедебіл* 'дурна людина' ← *децел* + *дебіл*; *бикобаран* 'некмітлива людина' ← *бик* + *баран*. Перша частина наведених сленгізмів — жаргонні основи, друга — літературні. Цікавим прикладом є поєднання в одне слово жаргонізму *жлоб* ('обмежена людина, часто великого зросту') і старослов'янiзму *град*, який зберіг відтінок урочистості й належить до книжних слів — *жлобоград* 'обмежена людина'.

Заміна частини літературної одиниці *босоніжки* сприяла появі нової одиниці молодіжного сленгу *босолапки* (*ніжки* → *лапки*). Виявлена в

матеріалах анкет лексема *клешанози* 'криві ноги', на нашу думку, мотивована приєднанням до *ноги* фонетичного варіанта *кльош* (*кльош* 'особливий крій спідниці, штанів з розширенням донизу або одяг такого крою'), що й зумовлює появу семи 'криві'.

Наведемо також низку прикладів, коли походження однієї з частин затемнене: *секрестопка* 'секретарка' (пор.: *секретутка* 'молода, гарна секретарка' за аналогією до *проститутка*; можливо, у молодіжному сленгу Херсона складником є *стопка*); *цикодригалка* 'дискотека' (*дригалка* 'дискотека', а *цики-цики* вислів із пісні білоруської групи «Ляпіс Трубецькой»); *лохобом* 'обмежена людина' (*лох* 'тюхтій, роззява; некмітлива людина' і *лоходром* 'місце, де шахраї обдурюють довірливих людей'; можлива заміна частини **-дром** на **-бом**). Що означають немотивовані частини наведених слів, важко пояснити, можемо лише зробити припущення.

Отже, міська молодь любить і створювати абрєвіатури, і розшифровувати вже існуючі. Особливістю абрєвіації молодіжного сленгу є те, що статусу складноскорочених слів набувають загальноновживані слова. Поширене в молодіжному сленгу Херсона альтернативне, оригінальне розшифрування існуючих у літературній мові абрєвіатур — деабрєвіація. Гумористична експресія виникає при зіткненні загальновідомого змісту абрєвіатури і специфічного сленгового тлумачення. У структурі молодіжного сленгу Херсона широко представлене словоскладання іменників, інших частин мови нами не виявлено. Найбільшими за кількістю складних слів є лексико-семантичні поля 'дискотека', 'частини тіла', 'найменування осіб', 'пияцтво'. Зібрані в м. Херсоні молодіжні складні сленгізми не підтверджують висновок про те, що звичайно словоскладання в цій підсистемі мови сполучене з суфіксацією [1, с. 16].

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайковская Т.В. Пути пополнения лексического состава современного русского молодежного жаргона: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01/ Ин-т рус. яз. РАН. – М., 1993. – 20 с.
2. Лик Т. Аббревіатури та похідні від них у комп'ютерному слензі / Т. Лик // Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. – Вип. 11. – Ч. 2. – Донецьк, 2003. – С. 388–394.
3. Миколенко Т. Механізм формування сленгу / Т. Миколенко // Наук. записки Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. В.Гнатюка. Серія: Мовознавство. – Тернопіль, 2004. – Вип. 2(12). – С. 40–47.
4. Мосенкіс Ю.Л. Стан і перспективи дослідження українського молодіжного сленгу / Ю. Мосенкіс // *Alya Universitatis Palackianae Olomouensis. Facultas Philosophica. Philologica 82. Ucrainica I. Současná ukrajinistika: Problémy jazyka, literatury a kultury.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. – S. 100-102.
5. Пиркало С. Етимологічна і словотворча маркованість сучасного українського молодіжного сленгу / С. Пиркало // Проблеми зіставної семантики. – К.: Київ. держ. лінгв. ун-т, 2001. – Вип. 5. – С. 186–189.
6. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови / Л.Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 464 с.